

Draudimo tarpininkų administravimas Lietuvoje – pareiga atskleisti informaciją

Tomas Talutis, Vytautas Šenavičius

*Mykolas Romeris universitetas
Ateities g. 20, 08303 Vilnius*

Anotacija. Straipsnyje nagrinėjama Europos Parlamento ir Tarybos 2002 m. gruodžio 9 d. direktyvoje 2002/92/EB dėl draudimo tarpininkavimo įtvirtinta draudimo tarpininkų pareiga suteikti informaciją bei šios direktyvos nuostatų perkėlimas į Lietuvos teisę. Siekiama atskleisti, kokių viešųjų tikslų siekia draudimo rinkos viešąjį administravimą Lietuvoje atliekantis Lietuvos bankas, nustatydamas informacijos pateikimo pareigą, bei nurodyti praktinio įgyvendinimo problemas.

Raktažodžiai: draudimo tarpininkai, draudimo tarpininkavimas, reikalavimai informacijai.

Keywords: insurance intermediaries; insurance mediation; information requirements.

Įvadas

Lietuvoje nuo 2012 m. sausio 1 d. draudimo rinkos administravimą vykdo Lietuvos bankas (anksčiau viešojo administravimo funkcijos teko Draudimo priežiūros komisijai), kuris, be kitų funkcijų, vykdo draudimo tarpininkų veiklos bei tinkamo informacijos pateikimo klientams priežiūrą, nagrinėja klientų, draudėjų, apdraustųjų ir draudimo tarpininkų ginčus bei skundus. Priežiūros institucija išduoda draudimo tarpininkavimo veiklos licencijas, stebi, analizuoja, tikrina ir kitaip prižiūri, kaip draudimo tarpininkai, Lietuvos Respublikoje įsteigti kitų užsienio valstybių draudimo tarpininkų įmonių filialai veikia, laikosi įstatymų ir kitų teisės aktų, taiko įstatymuose nustatytas poveikio priemonės ir vykdo kitas draudimo tarpininkų viešojo administravimo funkcijas.

Pačia bendriausia prasme draudimo tarpininkai – tai asmenys, kurie padeda būsimoms draudimo sutarties šalims sudaryti ir (ar) vykdyti draudimo sutartį. Jų veiklos ir padėties svarba Europos Sąjungos valstybių draudimo sistemose, siekis harmonizuoti profesinius ir paslaugų teikimo reikalavimus, taikomus draudimo tarpininkams įvairiose Europos

Sąjungos valstybėse, sąlygojo tai, kad po daugiau kaip 25 metus¹ užsitęsusių diskusijų, parengiamųjų darbų, rekomendacijų ir pasiūlymų 2002 m. gruodžio 9 d. Europos Parlamentas ir Taryba priėmė direktyvą 2002/92/EB dėl draudimo tarpininkavimo (toliau – Direktyva). Jos reguliavimo sritis: registracijos ir profesiniai reikalavimai, įsiteigimo laisvės ir laisvės teikti paslaugas įgyvendinimas, kai kurios draudimo tarpininkų pareigos, viešojo administravimo pagrindiniai principai ir kt.

Šiame straipsnyje daugiausia dėmesio skiriama vienam svarbiausių viešai administruojamų draudimo tarpininkų veiklos klausimų – pareigai suteikti informaciją savo klientams.

Straipsnio tyrimų objektas – draudimo tarpininkų pareigos suteikti informaciją savo klientams viešasis administravimas.

Straipsnio tikslas – išanalizavus Direktyvos nuostatas įvertinti draudimo tarpininkų veiklos suteikiant informaciją klientams viešojo administravimo efektyvumą bei aptarti dabartines draudimo tarpininkų viešojo administravimo tendencijas.

Analizuojant Lietuvos draudimo tarpininkų veiklos viešąjį administravimą, straipsnyje taikomi retrospektyvinis, analizės, sintezės ir lyginamasis metodai.

Subjektai, kurie privalo teikti informaciją

Direktyvos 12 straipsnio 1 dalis numato, jog informaciją teikti privalo draudimo tarpininkai, t. y. fiziniai ir juridiniai asmenys, kurie vykdo draudimo tarpininkavimo veiklą. Pastarąją veiklą Direktyvos 2 straipsnio 3 dalis apibrėžia kaip veiklą, kuri susijusi su supažindinimu su galimybe sudaryti draudimo sutartis, pasiūlymu sudaryti draudimo sutartis ar kitu draudimo sutarčių parengiamuoju darbu, taip pat kaip veiklą, susijusią su draudimo sutarčių sudarymu arba pagalba administruojant ar vykdant tokias sutartis, ypač įvykus draudžiamajam įvykiui.

Pažymėtina, kad pareigos teikti Direktyvoje nustatytą informaciją neturi:

- a) asmenys, kai yra visos Direktyvos 1 straipsnio 2 dalyje numatytos sąlygos;
- b) draudimo įmonė ar draudimo įmonės darbuotojai, veikiantys jos atsakomybe, net jeigu jų vykdoma veikla ir atitinka Direktyvos 2 straipsnio 3 dalies apibrėžimą;
- c) asmenys, kurie verčiasi kitokia profesine veikla, jeigu jų konsultacijos draudimo klausimais yra atsitiktinio pobūdžio arba jeigu jie apie draudimo paslaugas teikia bendro pobūdžio informaciją, su sąlyga, kad tokia veikla neturi tikslo padėti klientui sudaryti ar vykdyti draudimo sutartį, pavyzdžiui, mokesčių konsultantai, finansinės apskaitos specialistai;
- d) asmenys, kurie užsiima vien tik draudžiamųjų įvykių administravimu, vykdomu sutarties su draudiku pagrindu;

1 Pirmas mėginimas bent iš dalies unifikuoti draudimo tarpininkų viešąjį administravimą buvo 1976 m. gruodžio 13 d. priimta Tarybos direktyva 77/92/EEB dėl priemonių, padedančių veiksmingai naudotis įsisteigimo laisve ir laisve teikti paslaugas draudimo agentų ir brokerių veiklos srityje, ypač dėl pereinamųjų šios veiklos priemonių.

- e) asmenys, kurie įvykus draudžiamajam įvykiui atlieka vertintojo ar eksperto darbą;
- f) perdraudimo tarpininkai.

Vertinant Direktyvos nuostatas dėl subjektų, turinčių pareigą teikti informaciją, galima sutikti su H. Müller nuomone, kad neabejotinai teigiamas nuostatų dalykas tas, jog yra apimami visi draudimo tarpininkai – ar tai būtų vadinamieji nepriklausomi draudimo tarpininkai (brokeriai, makleriai ir pan.), ar priklausomi draudimo tarpininkai² (agentai, atstovai ir pan.) [9, p. 99]. Kita vertus, kai kurios numatytos išimtys nėra visiškai pagrįstos ir gali būti vertinamos kaip Direktyvos trūkumas. Pavyzdžiui, tokia yra išimtis, kylanti iš Direktyvos 1 straipsnio 3 dalies pirmoje pastraipoje numatyto jos taikymo teritorinio ribojimo [9, p. 100]. Pastaruoju atveju draudimo tarpininkas neprivalėtų teikti informacijos savo klientui, jei šis, pavyzdžiui, gyventų Vokietijoje, o norėtų apdrausti namą, esantį Šveicarijoje.

Subjektai, kuriems teikiama informacija ir informavimo tikslai

Draudimo rinkos viešąjį administravimą atliekantis Lietuvos bankas privalo stebėti, ar draudimo tarpininkai suteikia išsamią informaciją savo klientams. Šiuo požiūriu Direktyvoje pagrįstai nevartojama sąvoka „draudėjas“, kadangi informacijos teikimo metu dar nėra sudaryta draudimo sutartis. Kliento sąvokos Direktyva neapibrėžia, todėl gali kilti klausimas, ar šiuo atveju klientais turėtų būti suprantami tik vartotojai, ar normų dėl informacijos teikimo galiojimas apima ir kitus asmenis, besikreipiančius dėl draudimo tarpininkavimo paslaugų. Šis klausimas taip pat aktualus analizuojant draudimo tarpininkų viešąjį administravimą Lietuvoje. Kliento sąvokos apibendrinimas apibrėžtų viešojo administravimo subjektų imperatyvių reikalavimų draudimo tarpininkams teikti išsamią informaciją klientams ribas.

Analizuojant Direktyvos nuostatas išsiskyrė mokslininkų nuomonės, kuriems subjektams draudimo tarpininkas privalo teikti informaciją. Kai kurie šią Direktyvą komentuojantys mokslininkai, pavyzdžiui, P. Reiff, K. G. Koban teigia, kad nuostatos dėl draudimo tarpininkams nustatytos pareigos teikti informaciją skirtos formuoti efektyvią viešąją politiką vartotojų apsaugos srityje [5, p. 126; 11, p. 458]. Vadinasi, iš to galima būtų daryti išvadą, kad „kliento“ sąvoka reiškia vartotoją. Kitų autorių nuomone, toks aiškinimas yra nepagrįstai siauras. M. Schauer, P. Jabornegg teigia, kad, be abejo, normomis dėl draudimo tarpininkų pareigos teikti informaciją pirmiausia siekiama vartotojų apsaugos, tačiau jų galiojimas yra platesnio pobūdžio [12, p. 79; 3, p. 67]. Tokia išvada daroma remiantis tuo, kad Direktyvos 12 straipsnio 4 dalyje numatyta, jog nustatytos informacijos teikti nereikia, kai tarpininkaujama draudžiant nuo didelės rizikos. Ši sąvoka turi būti suprantama taip, kaip ji apibrėžta 1988 m. birželio 22 d. antrojoje Tarybos direktyvoje 88/357/EEB dėl

2 Šiame straipsnyje priklausomas draudimo tarpininkas suprantamas ne taip, kaip Direktyvoje, o pačia bendriausia prasme – kaip asmuo, vykdamas draudimo tarpininkavimo veiklą vienos, o jeigu draudimo apsauga nėra tapati ar panaši, tai ir kelių draudimo įmonių vardu ir sąskaita.

įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su tiesioginio draudimo, išskyrus gyvybės draudimą, suderinimu, kur kalbama apie nuostatas, padedančias veiksmingai įgyvendinti laisvę teikti paslaugas, taip pataisant Direktyvą 73/239/EEB. Pagal šią direktyvą (2 straipsnio 8 dalis) didelės rizikos grupės yra tos, kurios, pavyzdžiui, priklauso geležinkelio transporto priemonių draudimo, skraidymo aparatų draudimo, laivų draudimo ir pan. sferoms. Kitos rizikos grupės, kurios priklauso, pavyzdžiui, turto draudimo, civilinės atsakomybės draudimo ir pan. sferoms didelės rizikos grupėmis laikomos tik tada, kai draudėjas viršija mažiausiai 2 šiuos dydžius:

- 1) draudėjo balanse nurodyta turto vertė yra ne mažesnė kaip 6 200 000 eurų;
- 2) draudėjo grynosios pajamos yra lygios arba viršija 12 800 000 eurų;
- 3) draudėjo vidutinis metų sąrašinis darbuotojų skaičius per ataskaitinius metus yra ne mažesnis kaip 250.

Numatytos ribos yra gana aukštos. Nepasiekus jų, draudžiamos rizikos negali būti laikomos didelėmis. Be to, rizikos, priklausančios su sausumos transporto priemonių valdymu susijusioms civilinės atsakomybės draudimo ar sausumos transporto priemonių, išskyrus geležinkelio transporto priemones, draudimo grupėms, apskritai nepriskiriamos didelėms rizikoms. Akivaizdu, kad visais šiais atvejais, kai rizikos nelaikomos didelėmis, draudimo sutartys gali būti sudaromos tiek asmeniniams, šeimos, namų ūkio poreikiams, tiek verslo ar profesiniams poreikiams tenkinti. Vadinasi, Direktyvos normos, reguliuojančios draudimo tarpininkų pareigą teikti informaciją, išeina už vartotojų apsaugos ribų – jos skirtos draudimo tarpininkų klientų apsaugai [4, p. 80].

Draudimo tarpininkų informavimo pareigos reglamentavimas Lietuvoje

Draudimo tarpininkų pareigą savo klientams teikti informaciją įtvirtina du teisės aktai: Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas ir Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisijos 2011 m. vasario 22 d. nutarimas N-69 „Dėl Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisijos 2004 m. kovo 16 d. nutarimo Nr. 30 „Dėl informacijos, kurią privalo teikti draudimo tarpininkai klientams“ pakeitimo“ (toliau – Nutarimas). Čia atkreiptinas dėmesys, kad Direktyvos reikalavimai dėl teiktinos informacijos šiuose teisės aktuose iš esmės perteikti pažodžiui.

Tačiau svarbu pažymėti, kad Direktyvos 12 straipsnio 5 dalis leidžia valstybėms narėms įtvirtinti griežtesnes viešojo administravimo nuostatas dėl pagal to paties straipsnio 1 dalį teiktinos informacijos – kitaip tariant, Direktyvos 12 straipsnio 1 dalyje yra nurodyti tik minimalūs reikalavimai, ir valstybės narės gali savo nacionalinėje teisėje numatyti papildomą informaciją, kurią draudimo tarpininkai privalo teikti savo klientams. Tad kyla klausimas, ar Lietuva yra pasinaudojusi šia galimybe.

Reikia pripažinti, kad Lietuvos teisės aktai apsiriboja tik Direktyvos įtvirtintais minimaliais reikalavimais. Tiesa, tiek Draudimo įstatymo 164 straipsnio 4 dalis, 185 straipsnio 3 dalis, tiek Nutarimo 4 punktą numato, kad draudimo tarpininkai, be informacijos, kuri numatyta Direktyvos 12 straipsnyje, taip pat privalo klientui pateikti Draudimo įstatymo 91

ir 113 straipsniuose nurodytą informaciją. Vis dėlto ši nuostata negali būti vertinama kaip griežtesnė Direktyvos 12 straipsnio 5 dalies prasme. Nurodytuose Lietuvos teisės aktuose iš esmės numatyta ta informacija, kuri turi būti teikiama remiantis kitais Europos Sąjungos teisės aktais, pavyzdžiui, 2002 m. lapkričio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/83/EB dėl gyvybės draudimo, 1992 m. birželio 18 d. Tarybos direktyva 92/49/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su tiesioginiu draudimu, išskyrus gyvybės draudimą, derinimo, iš dalies keičiančią Direktyvas 73/239/EEB ir 88/357/EEB (trečiąją ne gyvybės draudimo direktyvą). Tuo tarpu Direktyvos 12 straipsnio 5 dalis kalba apie valstybių narių nacionalinės teisės normas, numatančias specifinę informaciją, kurią turi suteikti tik toje valstybėje veikiantys draudimo tarpininkai ir kuri neregamentuojama Europos Sąjungos lygiu.

Vis dėlto kyla pagrįstų abejonių, ar viešojo administravimo atžvilgiu Direktyvos nuostatos Lietuvos teisėje yra įgyvendintos tinkamiausiu būdu. Didelė direktyvos kaip Europos Sąjungos teisės akto teisinė reikšmė dažnu atveju tampa sąlyga, dėl kurios direktyvos nuostatos yra įgyvendinamos leidžiant įstatymus, o ne įstatymų įgyvendinamaisiais teisės aktais. Taip bandoma užtikrinti efektyvų direktyvą siekiamų tikslų įgyvendinimą valstybės narėse. Tad galima diskutuoti, ar perkeliant nagrinėjamą Direktyvą yra pasirinkta tinkama jos įgyvendinimo forma – draudimo rinkos viešąjį administravimą atlikusios institucijos išleistas įstatymo įgyvendinamasis teisės aktas.

Informacija, kuri turi būti teikiama vykdant draudimo tarpininkavimo veiklą

Informaciją, kuri turi būti teikiama, santykinai galima skirstyti į tris grupes:

- 1) informaciją, liečiančią draudimo tarpininko asmenį;
- 2) informaciją, apibūdinančią draudimo tarpininko veiklos pobūdį;
- 3) informaciją apie galimybes skusti draudimo tarpininkų veiklą bei išspręsti kylančius ginčus neteismine tvarka [12, p. 80].

Informacija, liečianti draudimo tarpininko asmenį, reglamentuojama Nutarimo 1.1–1.4 punktais: draudimo tarpininkas privalo pateikti informaciją apie tapatybę, nurodyti savo adresą, registrą, kuriame įregistruotas, bei galimybes, kaip patikrinti šią registraciją, taip pat ar jis turi tiesiogiai ar netiesiogiai kokios nors draudimo įmonės akcijų ar kitokių kapitalo dalių, suteikiančių daugiau kaip 10 procentų balsavimo teisių ar sudarančių daugiau kaip 10 procentų kapitalo, ir atvirkščiai – ar kokia nors draudimo ar jos patronuojanti įmonė turi analogišką draudimo tarpininko akcijų ar kitokių kapitalo dalių procentą.

Ši draudimo tarpininko asmens informacija vertinama nevienareikšmiškai. Tai, kad reikalaujama informuoti apie savo tapatybę, adresą bei registraciją, yra visiškai suprantama, nes tai yra bendrosios verslo etikos dalis [7, p. 41]. Kita vertus, informacija, kuri liečia draudimo tarpininkų dalyvavimą draudimo įmonėse ar pastarųjų dalyvavimą draudimo tarpininkuose, iš dalies yra kritikuojama. Sakoma, kad 10 procentų riba yra pernelyg maža, nes priklausomybė nuo kito subjekto, kurią šiuo atveju norima atskleisti, prasideda nuo 20–25 procentų [7, p. 41]. Mūsų manymu, čia pažymėtini trys aspektai: pirma, be

abejo, informacija apie draudimo tarpininkų ir draudimo įmonių dalyvavimą vienas kitame svarbi kalbant apie nepriklausomus draudimo tarpininkus (draudimo brokerius, draudimo maklerius ir pan.), nes jie paprastai tarpininkauja remdamiesi pareiga atlikti objektyvią rinkoje esančių draudimo produktų analizę tam, kad galėtų rekomenduoti sudaryti geriausiai kliento poreikius atitinkančią draudimo sutartį. Šiuo požiūriu 10 procentų riba nėra per maža, nes net ir toks dalyvavimas gali kelti klientui abejonių dėl nepriklausomo draudimo tarpininko objektyvumo, o žinodamas nurodytą informaciją jis pats galėtų apsispręsti, ar jam reikalingos tokio draudimo tarpininko paslaugos. Antra, nėra visiškai suprantama, kodėl Nutarime tokią informaciją įpareigojama pateikti priklausomiems draudimo tarpininkams (draudimo agentams, draudimo atstovams ir pan.), kurie veikia bendradarbiaudami išskirtinai su viena draudimo įmone. Šiuo atveju informacija apie dalyvavimą neturi praktinės reikšmės, kadangi šiaip ar taip tokie tarpininkai veikia kaip draudimo įmonių atstovai, iš kurių nesitikima ir negalima tikėtis tarpininkavimo remiantis pareiga atlikti rinkoje esančių draudimo paslaugų analizę, nes jie visų pirma „yra ne konsultantai, o pardavėjai“ [9, p. 105]. Trečia, tenka apgailestauti, kad Nutarimas neapima kitokių draudimo tarpininkų ir draudimo įmonių ryšių [4, p. 59], pavyzdžiui, ryšių, kai tas pats asmuo turi kontrolinį draudimo tarpininko ir draudimo įmonės akcijų paketą.

Antrosios grupės informacija (Nutarimo 2.1–2.2., 3 punktai) apibūdina draudimo tarpininko veiklos pobūdį, o kartu ir jo statusą. Privaloma suteikti informaciją, ar draudimo tarpininkas:

- 1) konsultuoja remdamasis pareiga atlikti objektyvią analizę;
- 2) ar pagal sutartį yra įsipareigojęs vykdyti draudimo tarpininkavimo veiklą, bendradarbiaudamas išskirtinai su viena ar su keliomis draudimo įmonėmis. Šiuo atveju pagal kliento pareikalavimą privalo būti pateikti tokių draudimo įmonių pavadinimai;
- 3) ar nėra pagal sutartį įsipareigojęs vykdyti draudimo tarpininkavimo veiklą, bendradarbiaudamas išskirtinai su viena ar su keliomis draudimo įmonėmis, ir nekonsultuoja, remdamasis pareiga atlikti objektyvią analizę. Šiuo atveju pagal kliento pareikalavimą privalo būti pateikti duomenys apie draudimo įmones, su kuriomis draudimo tarpininkas gali bendradarbiauti ir bendradarbiauja.

Draudimo rinkos viešąjį administravimą atliekanti priežiūros institucija turi reikalauti pateikti šio pobūdžio informaciją, siekdama, kad klientas žinotų, ar jis naudojasi nepriklausomo, ar priklausomo draudimo tarpininko paslaugomis [8, p. 389]. Jeigu nurodoma pirmu atveju minima informacija, tai reiškia, kad asmuo veikia kaip nepriklausomas draudimo tarpininkas (draudimo brokeris, draudimo makleris ir pan.), jeigu antru – kad veikia kaip priklausomas draudimo tarpininkas (draudimo agentas, draudimo atstovas ir pan.) [3, p. 69]. Dėl trečiojo atvejo literatūroje vyrauja nuomonių įvairovė. K. G. Koban mano, kad jis apima vadinamuosius „galimybių tarpininkus“ [6, p. 11], t. y. draudimo tarpininkus, kuriems draudimo tarpininkavimas nėra pagrindinė veikla. P. Jabornegg ir H. Müller tvirtina, jog trečiasis atvejis skirtas draudimo agentams, turintiems teisę vykdyti draudimo tarpininkavimo veiklą daugelio draudimo įmonių vardu ir dėl jų interesų susijusių su draudimo sutartimis, kurių draudimo apsauga yra tokia pati ar panaši [9, p. 102; 3, p. 69]. P. Reiff

yra nuomonės, kad trečiasis atvejis atsižvelgia į įvairių Europos Sąjungos valstybių narių ypatumus, todėl apibendrintai negali būti vertinamas [10, p. 147]. M. Drechsler mano, jog šioje vietoje iš Direktyvos perkeltos nuostatos turi omenyje draudimo maklerius (draudimo brokerius), kai jie konsultuoja nesiremdami objektyvios analizės pareiga (pareiga atlikti išsamią rinkoje siūlomų draudimo sutarčių analizę) [1, p. 18]. Direktyvos įgyvendinimas Nutarime ir kituose Lietuvos teisės aktuose rodo, jog pastarajai nuomonei yra pritariama ir Lietuvoje.

Pažymėtina, kad nagrinėjama informacija turi didelę praktinę reikšmę. Jeigu nurodoma, jog konsultuojama remiantis pareiga atlikti objektyvią analizę, tai reiškia, kad asmuo veikia kaip nepriklausomas draudimo tarpininkas, jis privalo atlikti „pakankamai išsamią rinkoje siūlomų draudimo sutarčių analizę, kad, vadovaudamasis profesionaliais kriterijais, galėtų rekomenduoti klientui sudaryti jo poreikius tinkamai atitinkančią draudimo sutartį“ (Direktyvos 12 straipsnio 2 dalis). Taigi šiuo atveju klientas sužino, jog naudojasi tokio draudimo tarpininko paslaugomis, kurio nepriklausomumas nuo draudimo įmonių, profesionalumas, dalyko išmanymas leidžia tikėtis sudaryti geriausiai kliento lūkesčius atitinkančią draudimo sutartį. Be to, nurodyta pareiga apima ir aukštesnius atidumo, rūpestingumo, atsargumo, apdairumo standartus – o tai yra svarbu sprendžiant draudimo tarpininko civilinės atsakomybės klausimus [13, p. 7, 11-12].

Informacijos pateikimo laikas

Nutarimo 1 straipsnyje numatyta, jog draudimo tarpininkas informaciją klientui turi suteikti prieš sudarydamas bet kokią pirminę draudimo sutartį ir, esant reikalui, ją keičiant ar pratęsiant.

Pabrėžtina, kad šiuo aspektu Nutarime perkeltos Direktyvos nuostatos skiriasi nuo Direktyvos projekto, kur buvo papildomai numatyta, kad informacija klientui turi būti suteikiama užmezgant bet kokius dalykinius ryšius [11, p. 458]. Vertinant, ar dabartinė formulė yra efektyvesnė viešojo administravimo prasme, akcentuotina tai, jog bent tiek, kiek tai liečia informaciją apie draudimo tarpininko asmenį, jo teikiamų paslaugų (veiklos) pobūdį, dalyvavimo ir sutartinius ryšius su draudimo įmonėmis, Direktyvos projektas buvo aiškesnis, labiau orientuotas į klientus, kadangi jau kreipiantis į tam tikrą draudimo tarpininką yra svarbu žinoti, ar apskritai tas asmuo gali veikti (turi leidimą ar pan.) kaip draudimo tarpininkas, koks jo statusas (priklausomas ar nepriklausomas draudimo tarpininkas), kokių paslaugų galima tikėtis ir pan. [12, p. 84]. Atsižvelgiant į tai, net ir esant dabartinei formulėtei „prieš sudarant draudimo sutartį“ informacija, kai draudimo sutartis sudaroma draudimo įmonei akceptuojant draudėjo prašymą, turėtų būti suteikta prieš draudėjo prašymo sudaryti draudimo sutartį atidavimą draudimo tarpininkui [12, p. 84].

Žvelgiant iš praktinės pusės, akivaizdu, jog suteikti visą būtiną informaciją tinkamu momentu nėra labai paprasta dėl pačios informacijos įvairiapusiškumo. Šiuo požiūriu galima būtų rekomenduoti bent jau tą informaciją, kuri yra susijusi su draudimo tarpininko asmeniu, jo ryšiais su draudimo įmone, paprastai teikiamų paslaugų pobūdžiu. Pagal Direktyvos 13 straipsnį – nurodyti dokumentus, kuriuos jis naudoja turėdamas santykių su

klientais (raštus, pasiūlymus naudotis paslaugomis ir pan.) ir tokiu būdu suteikti tą pirminę informaciją, kuri gali nulemti kliento pasirinkimą naudotis draudimo tarpininko paslaugomis ar ne [3; p. 69]. Jeigu kliento ir draudimo tarpininko santykiai po tokios informacijos pateikimo tęsiasi, tada būtų galima pateikti visą išsamią reikalaujamą informaciją, tačiau visais atvejais ne vėliau kaip iki draudimo sutarties sudarymo.

Nutarime nustatyta, kad informacija turi būti suteikiama prieš sudarant bet kokią pirminę draudimo sutartį ir, jei būtina, ją keičiant ar pratęsiant. Iš to plaukia, kad, sakysime, kai, sudarydamas vieną draudimo sutartį, klientas naudojasi tam tikro draudimo tarpininko paslaugomis, o po kurio laiko vėl kreipiasi į tą patį draudimo tarpininką dėl jo paslaugų, sudarydamas kitą draudimo sutartį, informacija apie draudimo tarpininką turi būti pateikiama vėl iš naujo neatsižvelgiant į tai, pasiketė ji ar ne [12, p. 84-85]. Pažymėtina, kad Europos Komisijos 2010 m. išleistame konsultaciniame dokumente dėl Direktyvos peržiūros³ atkreiptas dėmesys, kad po Mokumas II⁴ taisyklių įgyvendinimo Europos Sąjungos draudimo ir perdraudimo rinkoje, taip pat po direktyvų, susijusių su nuotoliniu būdu sudaromais sandoriais, priėmimo (direktyva Nr. 2000/31/EB bei direktyva Nr. 2002/65/EB), draudimo tarpininkams ikisutartinuose santykiuose su draudėjais galimai taikoma per didelė su draudėjų informavimu susijusi administracinė našta. Taigi, galima manyti, kad Lietuvoje susiformavusios draudimo tarpininkų viešajam administravimui taikomos taisyklės galėtų būti švelninamos, taip mažinant draudimo tarpininkų veiklos bei administravimo našlą.

Kitas svarbus klausimas – kaip turi būti suprantamas draudimo sutarties keitimas ar pratęsimas Nutarimo 1 straipsnio prasme. Esmė ta, kad Europos Sąjungos valstybių narių nacionalinės priežiūros institucijos tą pačią situaciją gali vertinti skirtingai, t. y. vienose valstybėse informavimo pareiga būtų privaloma tik pakeičiant sudarytą draudimo sutartį, o kitose toks informavimas būtų laikomas senos draudimo sutarties pasibaigimu ir naujos sutarties sudarymu [14, p. 27]. Esant analogišioms aplinkybėms pirmuoju atveju informacija būtų teikiama tik jei tai yra būtina, o antruoju – visais atvejais.

Vis dėlto manytina, kad Direktyvą dėl draudimo sutarties keitimo ar pratęsimo Nutarimo 1 straipsnio prasme reikėtų suprasti taip: jei yra koks nors tiesioginis ryšys su jau sudaryta draudimo sutartimi, reikėtų kalbėti apie esamos sutarties keitimą ar pratęsimą, neatsižvelgiant į tai, ar pagal nacionalines teisės normas tai būtų esamos draudimo sutarties pasibaigimas ir naujos sudarymas, ar tik galiojančios pakeitimas [12, p. 85]. Tokiu atveju informacija privalėtų būti teikiama tik prireikus, kitaip sakant, jeigu ji yra pasikeitusi arba esant kitoms svarbioms priežastims.

Informacijos pateikimo tvarka ir forma

Bendra nuostata dėl informacijos pateikimo tvarkos ir formos – draudimo tarpininkas informaciją savo klientui privalo pateikti „popieriuje ar kitoje ilgalaikio saugojimo

3 Consultation document on the Review of the Insurance Mediation Directive (IMD) Commission Staff Working Paper, 2010, p. 5.

4 http://ec.europa.eu/prelex/detail_dossier_real.cfm?CL=lt&DosId=195996.

laikmenoje, kuri klientui yra priimtina ir prieinama“ (Direktyvos 13 straipsnio 1 dalies a punktas, Nutarimo 11.1 punktas). Ilgalaikio saugojimo laikmena turėtų būti suprantama bet kokia priemonė, leidžianti informaciją išsaugoti taip, kad ji būtų prieinama ateityje tiek laiko, kiek, atsižvelgiant į suteikiamos informacijos paskirtį, reikia, ir kuri leidžia atgaminti išsaugotą informaciją jos nepakeičiant. Be kita ko, tai gali būti kompiuteriniai diskeliai, kompaktiniai diskai (CD-ROM), universalieji skaitmeniniai (optiniai) diskai (DVD), kompiuterių kietieji diskai, kuriuose saugomas elektroninis paštas. Kita vertus, prie ilgalaikių saugojimo laikmenų negalima priskirti interneto svetainių, išskyrus tuos atvejus, jeigu jos atitinka ilgalaikio saugojimo laikmenai taikomus kriterijus (Direktyvos 2 straipsnio 12 dalies antra pastraipa).

Iš pirmo žvilgsnio atrodytų, kad Direktyvoje nustatyti, o Draudimo priežiūros komisijos inkorporuoti reikalavimai dėl informacijos pateikimo formos praktiniu požiūriu yra problemiški. Pirma, informacijos parengimas nustatyta forma gali gana ilgai užtrukti. Antra, tai reikalauja papildomų finansinių išteklių. Trečia, abejotina nauda, kurią klientas gauna per informaciją raštu ar ilgalaikio saugojimo laikmenoje, kadangi po draudimo sutarties sudarymo jam informacija tampa nebeaktuali.

Vis dėlto reikalaujama informacijos pateikimo forma, nors jos praktinis įgyvendinimas ir nestokoja tam tikrų sunkumų, yra neabejotinai vertinga. Ne paslaptis, kad žodinė informacija yra greitai pamirštama, ginčo atveju sunkiai įrodoma, o klientui gali būti iš karto sunkiai suvokiama jau vien dėl didelės apimties. Ypač pažymėtina, kad informacija, saugoma popieriuje ar ilgalaikio saugojimo laikmenoje, gali tapti svarbi ir draudimo tarpininkui. Jeigu tarp šalių kyla kokių nors ginčų, pavyzdžiui, nesutariama, ar buvo suteikta tam tikra informacija, rašytinė forma ar ilgalaikio saugojimo laikmena yra labai svarbus įrodymas, galintis nulemti draudimo tarpininko civilinę atsakomybę arba, atvirkščiai, ją paneigti [3, p. 71].

Iš Direktyvos yra perkelta ir viena išimtis iš bendros taisyklės – informacija gali būti teikiama ir žodžiu, tačiau tik tais atvejais, jeigu to reikalauja klientas arba jeigu draudimo apsauga būtina nedelsiant. Atkreiptinas dėmesys, kad draudimo tarpininkas negali piktnaudžiauti galimybe teikti informaciją žodžiu.

Kad klientas galėtų reikalauti suteikti informaciją žodžiu, turi egzistuoti tam tikros objektyvios aplinkybės. Pavyzdžiui, jei aplinkybės neleidžia informacijos pateikti raštu ar ilgalaikio saugojimo laikmenoje, o reikalinga draudimo apsauga yra įprastinė atitinkamos rūšies draudimo sutartis.

Informacija gali būti pateikta žodžiu ir jeigu draudimo apsauga būtina nedelsiant. Čia pirmiausia kalbama apie tas situacijas, kai klientui draudikas suteikia laikiną draudimo apsaugą [10, p. 147].

Pažymėtina, kad net ir visais tais atvejais, kai informacija gali būti pateikta žodžiu, ji tuoj po draudimo sutarties sudarymo turi būti pateikta numatyta forma, t. y. raštu arba ilgalaikio saugojimo laikmenoje (Nutarimo 12 straipsnis).

Kiti draudimo rinkos viešojo administravimo subjekto reikalavimai pateikiamai informacijai yra šie:

- 1) informacija turi būti pateikiama aiškiai ir tiksliai, kad klientas ją suprastų;

- 2) informacija turi būti pateikiama Europos Sąjungos valstybės narės, kurioje priimtas įsipareigojimas, oficialia kalba arba bet kokia kita kalba, dėl kurios susitaria šalys (Nutarimo 11.2 ir 11.3 punktai).

Pirmasis reikalavimas reiškia, kad draudimo tarpininko pateikiama informacija turi būti formuluojama vienareikšmiškai, aiškiai suskirstyta struktūriškai, lengvai suvokiama, turi būti nevartojami specifiniai terminai, o jei jie vartojami – paaiškinti [2, p. 35].

Nors antrasis reikalavimas suformuluotas nevisiškai aiškiai, tačiau valstybė, kurioje priimtas įsipareigojimas, yra Europos Sąjungos valstybė narė, kurioje klientas priėmė pasiūlymą arba pateikė prašymą sudaryti draudimo sutartį [12, p. 86]. Galimybė šalims susitarti dėl bet kurios kitos kalbos turi būti vertinama atsižvelgiant į tai, ar klientas moka šalių pasirinktą kalbą. T. y. galima tartis tik dėl kalbos, kuria išreikštą informaciją klientas supranta tiek, kad būtų užtikrinta Direktyvos siekiama kliento apsauga [12, p. 86].

Ypatingą informacijos teikimo tvarką Nutarimas numato tada, kai draudimo tarpininkavimo paslaugos teikiamos telefonu. Šiuo atveju klientui teikiama informacija turi atitikti reikalavimus, taikomus nuotolinei prekybai vartotojams skirtomis finansinėmis paslaugomis (Nutarimo 13 straipsnis).

Išvados

1. Direktyvoje įtvirtinta informavimo pareiga turi tikslą užtikrinti kaip galima didesnę draudimo tarpininkų klientų apsaugą. Ji pirmiausia yra skiriama vartotojams. Būtinybė atskleisti reikalaujamą informaciją mažesnė, jeigu draudimo tarpininko paslaugomis naudojasi klientas, norintis sudaryti su jo verslu ar profesine veikla susijusią draudimo sutartį. Kita vertus, diskutuotinos Direktyvos nuostatos dėl to, ar galimai pernelyg plati informavimo pareiga ikisutartinuose santykiuose nėra per didelė administracinė našta draudimo tarpininkui ir jį prižiūrinčiam viešojo administravimo subjektui.

2. Tam, kad Direktyvos perkėlimas išleidžiant Lietuvos Respublikos statymo įgyvendinamąjį aktą būtų efektyvus viešojo administravimo prasme, draudimo tarpininkų veiklos viešasis administravimas turėtų būti reglamentuotas įstatymu.

3. Nuostatos dėl informacijos pateikimo tvarkos ir formos vertintinos dviem aspektais. Iš praktinės pusės jos nėra lengvai įgyvendinamos, tačiau yra svarbios apibrėžiant klientų ir draudimo tarpininkų santykius bei išvengiant ar padedant spręsti galimus ginčus.

4. Direktyva nustato minimalius teiktinos informacijos reikalavimus, todėl kiekviena Europos Sąjungos valstybė narė gali numatyti papildomą informaciją, kurią turėtų atskleisti draudimo tarpininkai. Šiuo aspektu Lietuvoje svarstytina, ar nevertėtų jiems kelti griežtesnių reikalavimų dėl papildomos informacijos savo klientams (pavyzdžiui, dėl komisinio ar panašaus atlygio dydžio atskleidimo, profesinės civilinės atsakomybės draudimo sutarties teikiamos draudimo apsaugos ir pan.).

Literatūra

1. Drechsler, M. Zur Umsetzung der Richtlinie des Europäischen Parlaments und des Rates über Versicherungsvermittlung aus der Sicht der Versicherungsmakler. In *Die Versicherungsvermittlungs-Richtlinie*. Herausgegeben von A. Fenyves, K. G. Koban, M. Schauer. Wien, 2003, p. 15-19.
2. Eisenmenger, Th. EU-Vermittlungs-Richtlinie und Berufsrecht aus der Sicht der Kammer für Arbeiter und Angestellte. In *Die Versicherungsvermittlungs-Richtlinie*. Herausgegeben von A. Fenyves, K. G. Koban, M. Schauer. Wien, 2003, p. 25-37.
3. Jabornegg, P. Die Versicherungsvermittler-Richtlinie 2002/92/EG aus österreichischer Sicht. In *Aktuelle Fragen des Versicherungsrechts*. Festschrift für Erwin Migsch zum 65. Geburtstag. Wien, 2004, p. 41-74.
4. Karten, W. Ökonomische Aspekte einer EU-Richtlinie zur Versicherungsvermittlung, *ZversWiss*, 2002, p. 43-60.
5. Koban, Klaus K. Das zukünftige europäische und österreichische Versicherungsvermittlerrecht, *ZfV*, 2002, p. 123-127.
6. Koban, Klaus K. Die europäische Richtlinie über Versicherungsvermittlung (2002/92/EG). In *Die Versicherungsvermittlungs-Richtlinie*. Herausgegeben von A. Fenyves, K. G. Koban, M. Schauer. Wien, 2003, p. 1-13.
7. Koppler, R. Die neuen gewerberechtlichen und aufsichtsrechtlichen Rahmenbedingungen aus der Sicht der Versicherungswirtschaft. In *Die Versicherungsvermittlungs-Richtlinie*. Herausgegeben von A. Fenyves, K. G. Koban, M. Schauer. Wien, 2003, p. 37-43.
8. Matusche-Beckmann, A. Berufsrecht und zivilrechtliche Beratungs- und Informationspflichten für Versicherungsvermittler. *NversZ*, 2002, p. 385-390.
9. Müller, H. Die neue EU-Vermittlerrichtlinie-Überlegung zur Umsetzung in deutsches Recht, *ZfV*, 2003, p. 98-105.
10. Reiff, P. Die Umsetzung der Versicherungsvermittlerrichtlinie in das deutsche Recht. *VersR*, 2004, p. 142-149.
11. Reiff, P. Europäische richtlinie über Versicherungsvermittlung und VVG – Reform. *ZversWiss*, 2001, p. 451-469.
12. Schauer, M. Die Informationspflichten der Versicherungsvermittlungs-Richtlinie. In *Die Versicherungsvermittlungs-Richtlinie*. Herausgegeben von A. Fenyves, K. G. Koban, M. Schauer. Wien, 2003, p. 75-93.
13. Wehrmann A. ir kt. The EU Insurance Mediation Directive – Bureaucracy or Opportunity? *University of Augsburg*, Augsburg, 2009, p. 1-17.
14. Wehmhorner N. ir kt. Comparative Implementation Of EE Directives (III) – Insurance Mediation, *CRA International*, London, 2007, p. 1-84.
15. 2002 m. gruodžio 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/92/EB dėl draudimo tarpininkavimo // OL 2003 L 009, p. 3.
16. 2002 m. rugšėjo 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/65/EB dėl nuotolinės prekybos vartotojams skirtomis finansinėmis paslaugomis ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 90/619/EEB ir direktyvas 97/7/EB ir 98/27/EB // OL 2002 L 271, p. 16.
17. 2002 m. liepos 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/83/EB dėl gyvybės draudimo // OL 2002 L 345, p. 1.

18. 1992 m. birželio 18 d. Tarybos direktyva 92/49/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su tiesioginiu draudimu, išskyrus gyvybės draudimą, derinimo, iš dalies keičianti direktyvas 73/239/EEB ir 88/357/EEB (trečioji ne gyvybės draudimo direktyva) // OL 1992 L 228, p. 1.
19. 1988 m. birželio 22 d. antroji Tarybos direktyva 88/357/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su tiesioginiu draudimu, išskyrus gyvybės draudimą, suderinimo, apibrėžianti nuostatas, padedančias veiksmingai įgyvendinti laisvę teikti paslaugas, ir pataisanti Direktyvą 73/239/EB // OL 1988 L 172, p. 1.
20. Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 94-4246.
21. Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisijos 2011 m. vasario 22 d. nutarimas N-69 „Dėl Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisijos 2004 m. kovo 16 d. nutarimo Nr. 30 „Dėl informacijos, kurią privalo teikti draudimo tarpininkai klientams“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*, 2011, Nr. 25-1250.
22. Consultation document on the Review of the Insurance Mediation Directive (IMD) Commission Staff Working Paper, 2010. http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/docs/2010/insurance-mediation/consultation-document_en.pdf [žiūrėta 2012-03-23].

Vytautas Šenavičius, Tomas Talutis

Administration of Insurance Intermediaries in Lithuania – Obligation to Disclose Information

Abstract

The Insurance Mediation Directive was adopted in 2002. Its aim was twofold: to protect consumers through the establishment of professional requirements for insurance intermediaries, and enhance cross-border activity through a single passport. Probably the main requirement for insurance intermediaries is to disclose information. Therefore, the aim of this article is to analyse the way that the supervisory authority of insurance market administers the activities of the insurance intermediary within the scope of information disclosure to the clients.

According to Resolution No. N-69 of the Lithuanian Insurance Supervisory Commission dated 22 February 2011, information shall be disclosed in due time – the insurance intermediary shall familiarise the client with the provisions of the insurance product and provide the client with information in writing or such other form, as requested and accepted by the client (except orally) prior to conclusion of the insurance contract with the client as well as to ensure that the client has sufficient time to familiarise with the aforementioned information. Moreover, prior to the conclusion of any specific contract, the insurance intermediary shall at least specify, in particular on the basis of information provided by the customer, the demands and the needs of that customer as well as the underlying reasons for any advice given to the customer on a given insurance product.

However, the question arises whether a resolution is the most effective way to implement the provisions on how the supervisory authority should publicly administer the activities of insurance intermediaries. Moreover, one might argue whether Lithuania should implement stricter rules of information disclosure for the insured.

Tomas Talutis, Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Verslo teisės katedros docentas, daktaras.

E. paštas: ttalutis@mruni.eu

Vytautas Šenavičius, Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Verslo teisės katedros lektorius.

E. paštas: vytautas.senavicius@mruni.eu

Tomas Talutis, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Business Law, assoc. professor, PhD.

E-mail: ttalutis@mruni.eu

Vytautas Šenavičius, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Business Law, lecturer.

E-mail: vytautas.senavicius@mruni.eu

Straipsnis įteiktas redakcijai 2012 m. balandžio mėn.; recenzuotas; parengtas spaudai 2012 m. balandžio mėn.